

GIERZWALUWEN

Bulletin

Swift in early morning
Sunshine - feathers in sunlight
shine bronze . Banking left
sharply but keeping its head level

Gierzwaluwnesten hele jaar beschermd !

Gierzwaluwen Bulletin - jaargang 8, nummer 1 mei 2009

Gierzwaluwen Bulletin is het informatieblad van de vereniging
Gierzwaluwbescherming - Nederland (GBN)
en verschijnt 2 maal per jaar voor leden en donateurs.

Overname van artikelen en illustraties in overleg met de redactie.

Redactie

Marleen Andriessen, Margriet de Hooge, Marjo van der Lelie, Gerard
Schuitemaker

Vormgeving

Fred van der Lelie

Redactieadres/ kopij/ losse nummers

Marjo van der Lelie, P.J. Troelstralaan 44, 3818 KT Amersfoort
Tel.: (033) 46136 30. E-mail: GBN@hccnet.nl

Secretariaat

Marleen Andriessen, Fideliolaan 78, 1183 PN Amstelveen
Tel.: (020) 645 52 07. E-mail: secretaris@gierzwaluwbescherming.nl

Leden-/donateursadministratie

Fred van der Lelie, P.J. Troelstralaan 44, 3818 KT Amersfoort
Tel.: (033) 46136 30. E-mail: GBN@hccnet.nl

Lidmaatschap / donatie

Contributie per kalenderjaar € 10,- op postrekening nr. 9145004 t.n.v.
Gierzwaluwbescherming - Nederland te Amersfoort, onder vermelding van:
'lidmaatschap 2009' (of: 'donatie 2009').

Opzeggingen dienen in het lopende verenigingsjaar voor
1 december schriftelijk te geschieden.

Donateurs graag vermelden of zij het Gierzwaluwen Bulletin willen
ontvangen.

Internet: <http://www.gierzwaluwbescherming.nl>

ISSN: 1569-3635

Inhoud

Aanpassing Flora-en Faunawet	3
Nieuwe website	3
Jaarverslag GBN 2008	4
Inventariseren	4-6
Kalk in gierzwaluweieren	6
Regionieuws	6
Buitenland	15
Boekbespreking	17
Korte berichten	18
Mededelingen / oproepen	19
Lid worden	19
Vertegenwoordigers	19
Kunst en vliegwerk	20

Redactioneel

Alweer een nieuwe jaargang van ons Bulletin. We kunnen dit nummer met een positief artikel beginnen, want eindelijk zijn de gierzwaluwnesten het hele jaar rond wettelijk beschermd! Fred van Vliet schrijft hierover in het artikel op pagina 3. Dit naar aanleiding van een aanpassing van artikel 11 van de Flora- en faunawet waardoor een overeengekomen gedragscode tussen de minister van LNV tot stand is gekomen.

De verandering komt er op neer dat nu ook buiten het broedseizoen het verboden is om nesten, holen, of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort (waaronder de gierzwaluw), te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren. Ander nieuws is dat onze nieuwe website inmiddels online is. Deze is gemaakt en wordt beheerd door Tom Westeneng. Overige artikeltjes gaan o.a. over het belang om gierzwaluwen te inventariseren.

Als altijd weer is er regionieuws en artikelen uit het buitenland. Ook is er een boekbespreking van een uitgave van Jan Desmet: "Vogels in de kop".

Bij dit bulletin vindt u ook de uitnodiging om op onze landelijke dag te komen. Dit keer zijn we in Oisterwijk. Het is ondanks de gierzwaluwloze wintermaanden een voorjaars Bulletin geworden waar u veel leesplezier aan zult beleven.

Bij de voorplaat

De enthousiaste tekenaar/illustrator Jonathan Pomroy woont en werkt in Engeland. Hij heeft een jaarlijkse expositie waarin hij de ontwikkelingen van zijn natuur kan weergeven. Hij maakt mooie schetsen van vogels, waaronder 'onze' vogel de Gierzwaluw. Via het internet en het internationale forum (SMS-Worldwide) kwam ik op zijn website en vroeg en kreeg toestemming om een paar van zijn schetsen te gebruiken voor ons bulletin. Kijk vooral eens op zijn website: www.jonathanpomroy.co.uk voor meer mooie schetsen van andere natuur.

Marleen Andriessen

Bij: 'Kunst en vliegwerk'

De Schotse ornitholoog en naturalist William MacGillivray (1796-1852) heeft talloze natuurstudies gemaakt waaronder de afgebeelde gierzwaluwen. Veel van zijn werk is opgenomen in The MacGillivray Art Collection van het Natural History Museum in Londen.

Aanpassing Flora- en Faunawet

Beste leden,

Op 23 april werden wij aangenaam verrast door de gedragscode Flora- en Faunawet voor de bouw- en ontwikkelingssector. Deze gedragscode heeft bouwende Nederland laten maken en is nu door minister Carla Verburg (LNV) goedgekeurd. Hierin heeft men afgesproken wat er gedaan moet worden bij bouwprojecten waar activiteiten zijn die onder de gedragscode vallen. Zoals bij naleving van deze gedragscode – vrijgesteld zijn van de ontheffingsplicht als zij betrekking hebben op de aanleg van bouwwerken, infrastructuur, grondwerk, bodemsanering of het bouw- en woonrijp maken van gebieden. Ook de voorbereidende werkzaamheden zijn – bij naleving – vrijgesteld. De vrijstelling geldt alleen voor de tabel-2 soorten en vogels en daar valt onze gierzwaluw ook onder.

In de nieuwsbrief van LNV werd het als volgt aangekondigd: 21-04-2009: Gedragscode voor bouwactiviteiten http://www.minlnv.nl/pls/portal/url/page/minlnv/actueel/nieuwsitem?p_news_item_id=24226. Bouwers hoeven voor terugkerende activiteiten, zoals bouwrijp maken, geen ontheffing meer aan te vragen van de Flora- en Faunawet. Maar dan moeten zij wel aan kunnen tonen dat zij de werkzaamheden uitvoeren volgens gedragscode Flora en enz. enz.

Dit klinkt niet bijzonder lezenswaardig. Zeker ook omdat de gedragscode zelf bestaat uit 65 bladzijden en de begeleidende brief waarin een aantal onderwerpen nader zijn toegelicht uit 11 bladzijden. Zeker niet iets waar in de praktijk zonder slag of stoot direct gevolg aan gegeven zal gaan worden. Echter, waar je als gierzwaluwelaar nu met lede ogen ziet dat een oude wijk met bijbehorende gierzwaluwkolonie tegen de vlakte gaat, met medeneming van de gierzwaluwkolonie biedt deze gedragscode de mogelijkheid om uw kennis te verzilveren door beter ondersteunt vanuit de wetgever in gesprek te kunnen komen met de initiatiefnemers en te bepleiten om nieuwe nestgelegenheid aan te brengen of indien mogelijk te behouden.

De begeleidende brief van de gedragscode verteld o.a.: Op grond van artikel 11 Flora- en Faunawet is het verboden om nesten, holen, of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren. U zult zeggen “van Vliet kom met wat nieuws”. Dat komt hierna, want op pagina 6 is de voor ons de navolgende interessante tekst te lezen: Op de volgende categorieën van nesten zijn de verbodsbepalingen van artikel 11 ook buiten het broedseizoen van toepassing:

Bij groep 2. wordt genoemd: nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: roek, gierzwaluw en huismus).

Wilt u hier iets mee doen voor de gierzwaluw, dan is het ten eerste belangrijk om te weten waar en hoeveel paren er broeden zodat u met deze gegevens mogelijk verloren gaan van nestgelegenheid bij de nieuwbouw gelijktijdig kunt laten compenseren (of behouden!). Voorzichtigheid blijft geboden.

We kunnen natuurlijk eisen dat er nestgelegenheid terug komt maar wij zijn nu eenmaal een land van polderen, zodat u beter kunt pleiten voor compensatie en liefst wat meer dan wat er nu is natuurlijk. De vogels moeten de nieuwe nestgelegenheid namelijk nog wel zien te vinden en met wat meer nestgelegenheid is de kans op spoedige terugkeer dan ook groter. Het is maar hoe u het uitlegt.

Deze gedragscode en de bijlage zou eigenlijk verplichte kost moeten zijn voor iedereen die zich inzet voor de gierzwaluw. Download deze van de website van LNV en lees de beide documenten goed door en kijk waar u uw voordeel mee kunt halen.

Afsluitend, de gedragscode is te beschouwen als een beloning aan hen die zich vrijwillig inzetten voor de gierzwaluw. Met de kennis van uw gierzwaluwpopulaties en van de gedragscode en daarmee slim te polderen, kunt u nu ook met ondersteuning van de overheid, uw werkzaamheden voor de gierzwaluw wat makkelijker succesvol laten zijn.

Ga ervoor, *Fred van Vliet, voorzitter*

Nieuwe website: www.gierzwaluwbescherming.nl

Een aantal van onze leden heeft het vast al gezien: de nieuwe website. Helemaal vernieuwd! Dat kwam zo: het bestuur had al vastgesteld dat het tijd werd dat de bestaande website aangepast diende te worden. In de bestuursvergadering van september 2008 werd in het verslag opgenomen dat we toch maar iemand moesten aantrekken die dit voor ons ging doen. Tot onze verrassing belde Tom Westeneng uit Woerden (lid van GBN en voormalig gastheer van de Algemene Ledenvergadering in 2005) met de vraag of hij als studieopdracht onze website mocht gaan vernieuwen. Dat aanbod werd met beide handen aangenomen nadat Tom en Rick Wortelboer (bestuurslid) een gesprek over dit onderwerp hadden gevoerd. Inmiddels is de nieuwe site in april online gegaan. Het bestuur is er erg gelukkig mee en we bedanken Tom Westeneng hartelijk voor al die uren, dagen, weken en maanden die hij er in moest stoppen. Hij is trouwens geslaagd voor deze computer-cursus. Hij gaat zeker nog een jaar door met het verfijnen van de site maar de belangrijkste zaken staan er in. De reacties op de site zijn erg positief: Mooie kleuren, veel foto's, heldere teksten, gemakkelijk zoeken. Ga vooral eens kijken op: www.gierzwaluwbescherming.nl

Jaarverslag GBN 2008

Marleen Andriessen, secretaris

Het bestuur van Gierzwaluwbescherming - Nederland komt gemiddeld 4x per jaar bijeen voor de bestuursvergadering. Speerpunten waren dit afgelopen jaar camera monitoring en lokgeluiden, waarover u regelmatig hebt kunnen lezen in ons Bulletin. De redactievergadering kwam zoals alle andere jaren 2x bijeen, beide keren helaas zonder de redactieleden uit Amsterdam. Gelukkig komt het toch iedere keer weer goed met het bulletin. We ontvangen veel complimenten, zelfs uit het buitenland. Dank is weer op zijn plaats voor onze vormgever Fred van der Lelie. Beide activiteiten vinden altijd plaats bij Fred en Marjo van der Lelie waarvoor onze hartelijk dank. We kunnen wel weer wat meer kopij gebruiken. De inzendingen worden wat minder en we moeten meer moeite doen om het blad gevuld te krijgen. Schrijf aub een artikeltje over uw gierzwaluwervaringen of activiteiten in uw eigen omgeving. We vinden het leuk andere leden kennis te laten nemen van uw ervaringen.

De algemene ledenvergadering en de gierzwaluwmiddag vonden plaats in Meppel. Deze stad had de Stadsvogelprijsvraag gewonnen. We vonden dit een mooie gelegenheid om er onze vergadering te houden. We eindigden met een rondleiding door de stad onder leiding van Hendrik Snel (onze eerste voorzitter) en een maaltijd gedeeltelijk aangeboden door de gemeente. Nogmaals onze dank aan de gemeente Meppel, met name wethouder Dohle.

De bestuursleden zijn, net als u, ook actief in de eigen omgeving, geven lezingen op aanvraag. De powerpoint presentaties vallen bij vrijwel iedereen in de smaak.

Gierzwaluwbescherming was ook in 2008 aanwezig op het Vogelfestival en de landelijke Sovondag. Heel verschillende ervaringen omdat de doelgroepen verschillen. We werden goed geassisteerd door leden die het gelukkig een leuke ervaring vonden en ons opnieuw willen helpen. Dat zullen we zeker onthouden.

Het aantal leden per 31 december 2008 was 384. Een langzame maar zekere groei. Dat zelfde geldt voor onze financiële middelen mede dankzij vele extra giften.

Gierzwaluwen inventariseren: ja graag!

(Eerder verschenen in het SOVON Nieuws 2009-1 SOVON Vogelonderzoek Nederland.)

Gierzwaluwen staan de laatste jaren steeds meer in de belangstelling van het grote publiek. Op veel plaatsen worden speciale nestkasten geplaatst en neststenen ingemetseld. Via webcams bij de nesten kan de broedcyclus worden gevolgd. Toch behoort juist de Gierzwaluw tot de soorten waarover het minst bekend is. Zo is er geen duidelijkheid over omvang en ontwikkeling van de Nederlandse broedpopulatie, en de sturende krachten hierachter.

Inmiddels doet SOVON een poging om de landelijke trend van de 'ongrijpbare' Gierzwaluw vast te stellen met het nieuwe programma MUS. Om de resultaten te ijken en om meer te weten te komen over de achterliggende oorzaken van veranderingen, is het wenselijk om de processen ook op gebiedsniveau te leren kennen. Her en der in het land worden gier-

zwaluwen geteld, o.a. op initiatief van Gierzwaluwbescherming Nederland en Stichting Gierzwaluwenwerkgroep Nederland en deels met wisselende methoden. In Noordwijk-Binnen (ZH) wordt inmiddels al geruime tijd aan een soortgerichte aanpak gewerkt. Iets om elders over te nemen?

Telling om de vijf jaar

Vanaf 1993 worden om de vijf jaar alle plekken in het studiegebied gekarteerd waar gierzwaluwen naar binnen vliegen. Er wordt nadrukkelijk niet naar de nesten zelf gezocht. Voor een periode van vijf jaar is gekozen omdat deze manier van inventariseren tijdrovend is. De telling van 2008 heeft ongeveer 90 velduren gekost. Gelukkig kon dit worden verdeeld over vijf groepjes van twee tellers. Omdat de geïnventariseerde oppervlakte ruim 150 hectare bedraagt, komt dit ruwweg neer op ruim een half uur per hectare bebouwd gebied. Deze inspanning geldt overigens wanneer je het gebied goed kent. Gierzwaluwen zijn trouw aan eenmaal gekozen broedplaatsen en kennis hieromtrent versnelt de inventarisatie. Probleem hierbij is wel dat een groot aantal broedplaatsen verloren gaat in vijf jaar tijd, waardoor veel paren een andere plek moeten zoeken. Daarom worden in het jaar vóór de officiële telling verkenningen gedaan om nieuwe kolonies op te sporen. Het was steeds verrassend om te constateren hoe opportunistisch de vogels hierbij zijn. Er wordt een grote verscheidenheid aan nestplaatsen op allerlei hoogtes en windrichtingen gevonden. Net zo opmerkelijk is dat ogenschijnlijk gunstige broedplekken, inclusief speciaal aangebrachte nestgelegenheid, genegeerd worden. Hoewel iedere vijf jaar zeker een kwart van alle nestplaatsen verdwenen bleek te zijn, bleef de populatie in Noordwijk-Binnen behoorlijk constant, met in 1993, 1998, 2003 en 2008 resp. 167, 167, 173 en 148 invliegplaatsen.

Hindernissen?

Voordat het tot een eerste telling komt, moeten er wat 'hindernissen' worden genomen. Allereerst het vogels kijken midden in het dorp, een activiteit die tot bevreemde blikken kan leiden. Deze hobbel is wat gemakkelijker te nemen wanneer je beseft dat voor deze telling de verrekijker beter thuisgelaten kan worden. De snel invliegende vogels kunnen veel beter met het blote oog worden gevolgd.

Dan zijn er de vele dakvlakken die niet vanaf de openbare weg te zien zijn. Er moet dus contact gelegd worden met bewoners om vanaf hun privé-terrein naar onzichtbare daken te kunnen kijken. Dit kost tijd, maar is wel verrassend. Nooit is ons de toegang geweigerd, sterker nog, bewoners vergezellen ons vaak tijdens de telling zelf. Zo zijn inmiddels tientallen tuinen, terrassen, keukens, overlopen, platte daken en zelfs slaapkamers voor ons opengegaan! En wat is er mooier dan dat bij het volgende bezoek vijf jaar later de tuinstoel en koffie voor je klaarstaan! Armchairbirding in optima forma!

Tenslotte wordt het geduld op de proef gesteld. Gierzwaluwen vliegen niet af en aan zoals boerenzwaluwen, maar komen slechts af en toe naar de nestplaats. Voordeel is wel dat beide oudervogels stevast rond zonsondergang naar het nest terugkeren. Dit is dan ook de beste tijd van de dag om gierzwaluwen te tellen. Een uurtje posten rond zonsondergang en je hebt vrijwel zeker alle invliegplaatsen van een dakvlak op papier. Als dit dan ook nog eens in juni gebeurt, dan zit het tellen van gierzwaluwen weinig andere ornithologische activiteiten in de weg.

Noordwijk-Binnen is veel te klein om uitspraken te doen over landelijke trends, het levert hooguit een aanwijzing op. Kortom, het wordt tijd dat op meer plaatsen gierzwaluwen systematisch, intensief en met een lange adem worden geteld. Iets dat overigens al hier en daar gebeurt. Als U na het lezen van dit artikel enthousiast bent geworden om gierzwaluwen te gaan tellen in uw buurt of wijk, neem dan gerust contact met mij op voor nadere informatie en tips. Ook het verslag van de tellingen in 1993, 1998 en 2003 kan in pdf-formaat worden toegestuurd. De resultaten van de telling in 2008 moeten nog worden uitgewerkt.

Het zou mooi zijn wanneer op verschillende plaatsen in Nederland gelijksoortige gierzwaluwentellingen worden georganiseerd. Misschien kunnen we dan over een aantal jaren gedetailleerde uitspraken doen over de populatieontwikkeling en de sturende krachten hierachter. Bijkomend voordeel is dat je je eigen woonwijk of dorp en haar bewoners beter leert kennen.

Hein Verkade

Van Limburg Stirumstraat 40, 2201 JP Noordwijk
hein.verkade@telfort.nl

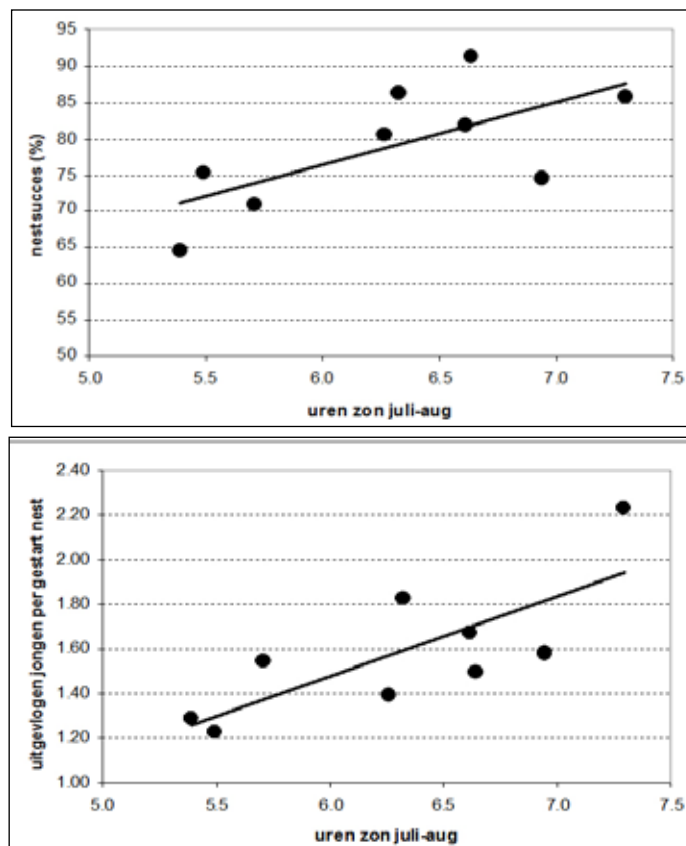
SOVON realiseert zich goed dat de aantalsontwikkeling van de Gierzwaluw momenteel maar gebrekkig kan worden beschreven, al hopen we dat MUS daar op termijn verandering in zal brengen, in ieder geval op landelijk niveau. Kleinschalige initiatieven gericht op het nauwkeurig en herhaald in beeld brengen van de aantallen broedvogels, zoals in Noordwijk-Binnen, worden echter van harte aangemoedigd. Vogelaars of werkgroepen die vergelijkbare of andere ervaringen hebben met het inventariseren van gierzwaluwen, worden aangemoedigd om hun bevindingen op papier te stellen. Deze zullen op de website van SOVON beschikbaar worden gesteld voor alle geïnteresseerden. Mogelijk kan dan bij voldoende animo op termijn een veldwerkstandaard worden ontwikkeld.

Gierzwaluw

(Overgenomen uit het broedvogelrapport 2007 van Sovon Vogelonderzoek Nederland).

De Gierzwaluw is in de serie Broedvogelrapporten een sterk onderbelichte soort. Dat heeft vooral te maken met het ontbreken van betrouwbare informatie over de landelijke aantalsontwikkeling, al hopen we daar in de toekomst met het Meetnet Urbane Soorten (MUS) verandering in te krijgen. Ook in het Nestkaartenproject is de Gierzwaluw ondervertegenwoordigd. Desondanks zijn sinds 1997 bijna 600 nestkaarten ingevuld, o.a. door Gierzwaluwbescherming Nederland (R. Wortelboer e.a.) die jaarlijks enkele tientallen broedsels in nestkasten met camera's volgt. Natuurlijk noopt de kleine jaarlijkse steekproef tot enige voorzichtigheid bij de interpretatie van de resultaten, maar het is aardig om eens wat zaken voor deze soort op een rijtje te zetten. De eieren worden gemiddeld in de laatste week van mei gelegd, met een jaarlijkse variatie in dat gemiddelde van ongeveer tien dagen. De spreiding in legbegin is echter groot; tussen de start van het eerste en laatste legsel kan binnen een broedseizoen meer dan een maand verstrijken. In de periode 1997-2007 leverde jaarlijks gemiddeld ongeveer 80% van de nesten uitgevlogen jongen op, met zo'n 2,0 jongen per succesvol nest. Het jaarlijkse nestsucces blijkt

enig verband te vertonen met het gemiddeld aantal uren zonneschijn per dag in de maanden juli en augustus, zoals gemeten in De Bilt (figuur 2). In mooie zomers, zoals 2001, 2003 en 2007, resulteren meer nesten in uitgevlogen jongen dan in zomers met weinig zon (2000, 2002 en 2005). Ten aanzien van het aantal uitgevlogen jongen is de relatie met zomerweer nog iets sterker, al drukt de mooie zomer van 2003 nogal sterk op de resultaten.

Figuur 2. Nestsucces (percentage nesten met minimaal één uitgevlogen jong, zoals berekend met Mayfield) en aantal uitgevlogen jongen per gestart nest van de Gierzwaluw in 1997-2007, in relatie tot het gemiddeld aantal uren zonneschijn per dag in juli-augustus (gegevens KNMI). Alle jaren hebben betrekking op minimaal 1000 nestdagen.

Het verband tussen broedsucces en zonuren is nauwelijks aanwezig als ook de maand juni in ogenschouw wordt genomen. De voor de hand liggende verklaring zou kunnen zijn dat vooral de jongenperiode, en niet zozeer de eifase, gevoelig is voor goed zomerweer en dito voedselaanbod. Ook van een relatie tussen broedsucces en het gemiddeld aantal uren met neerslag in de zomermaanden is niet of nauwelijks sprake. Dit wekt de suggestie dat gierzwaluwen voor hun voedselvoorziening eerder profiteren van veel zon dan van weinig regen. In het buitenland hebben meerdere onderzoekers zich overigens al op de relatie tussen broedsucces van gierzwaluwen en weersomstandigheden gestort. De vermaarde David Lack vond al in de jaren vijftig een duidelijk verband tussen het broedsucces van gierzwaluwen in Oxford en de gemiddelde temperatuur in de eerste zes weken na het uitkomen van de eieren (in Cucco et al. 1992). In een analyse van een vele grotere dataset, met gegevens tussen 1954 en 1993, konden zijn collega's deze resultaten overigens niet bevestigen. Zij vonden dat het broedsucces van Gierzwaluwen in Groot-Brittannië vooral aan junitemperaturen gerelateerd was.

Ervaringen van gierzwaluw-tellers gevraagd

Gierzwaluwen staan de laatste jaren steeds meer in de belangstelling: steeds vaker worden speciale nestkasten geplaatst en neststenen ingemetseld. Via webcams, o.a. ter beschikking gesteld door GBN, kan de broedcyclus worden gevolgd. Toch weten we nog te weinig over omvang en ontwikkeling van de Nederlandse broedpopulatie en de factoren die invloed hebben op de populatie.

In april vorig jaar heeft GBN een brainstormoverleg gehad met Vogelbescherming Nederland, met als doel de monitoring en bescherming van gierzwaluwen naar een hoger plan te tillen. Tijdens dat overleg is geconstateerd dat:

1. goede monitoring van gierzwaluwen erg lastig is, en
2. er desondanks lokaal verschillende initiatieven zijn, die de moeite waard zijn om te verzamelen en in samenhang met elkaar te analyseren.

Inmiddels doet SOVON een poging landelijke trends betreffende de gierzwaluw vast te stellen met hun project MUS (Meetnet Urbane Soorten). Om de resultaten te ijken en om meer te weten te komen over de achterliggende oorzaken van veranderingen in de gierzwaluwpopulatie, is het wenselijk de processen ook op gebiedsniveau te leren kennen. Daarom wil SOVON een overzicht krijgen van wat er zoal in den lande gebeurt qua tellen (wie telt gierzwaluwen, welke methode wordt gebruikt en wat is de tijdsinspanning?) om op termijn tot een nieuwe monitoring-standaard te kunnen komen. Dit als aanvulling op de MUS-tellingen.

Daarom doen we hierbij op verzoek van SOVON een oproep aan gierzwaluw-tellers hun ervaringen te delen:

- Telt u gierzwaluwen?
- Hoe doet u dat, waar let u op?
- Hoeveel tijd trekt u voor een telling uit?

Laat het ons weten via een email naar: onderzoek@gierzwaluwbescherming.nl.

Wij zullen uw reactie doorsturen aan SOVON.

Telt u nog niet, maar wilt u graag gaan tellen? Wilt u meer informatie over hoe u dat kunt aanpakken? Op onze site kunt u in het archief van de vereniging de brochure 'Inventarisatie van de gierzwaluw' vinden en downloaden.

Alvast hartelijk dank voor uw inspanningen en een goed gierzwaluwseizoen toegewenst!

Eline Lauret

Kalk in gierzwaluweieren: hoe komen ze er aan?

In het meinumnummer van vorig jaar (2008) stond een stukje met een vraag over hoe gierzwaluwen aan kalk kwamen voor hun eieren. Er zit namelijk erg weinig kalk in hun eieren. Als test was een deel van een kippeneischaal en een stukje eierdop van een gierzwaluw in een gelijke hoeveelheid azijn gedaan. Het kippenei loste helemaal op, het gierzwaluwenei bleef intact. We schreven toen, dat zoeken we op.

Tot mijn verrassing kwam er een reactie uit Zweden. Jan Holmgren had (zonder kennis van de Nederlandse taal) het bericht begrepen. Jan sprak met de onderzoeker Andy Goslar die genoemd wordt in het artikeltje van vorig jaar. Andy vertelt dat er onderzoek gedaan is op skeletjes van gierzwaluwen in het Natural History Museum in Tring. Daaruit is een conclusie getrokken dat op een later moment gepubliceerd zal worden. Het resultaat mag niet voor publicatie van het artikel openbaar worden gemaakt. Daar moeten we dus op wachten.

Jan Holmgren wil wel zijn eigen ideeën over dit onderwerp op een rijtje zetten: Insecten en spinnen moeten in meer of mindere mate wat kalk hebben anders zou de gierzwaluw zich niet in leven kunnen houden. Het zal echter niet veel zijn. In veel gevallen, speciaal bij vrouwelijke vogels, wordt kalk heel langzaam onttrokken aan het skelet en opgeslagen als mergachtig bot in grotere botten. Dit mergachtige bot kan, als dit nodig is voor de productie van eierschalen, weer losgemaakt worden. Het verlies aan kalk moet na de eileg echter weer goedgeemaakt worden. Een duidelijke bron hiervoor is de eierschaal als de jongen zijn uitgekomen. In 2008 heeft Jan vast kunnen stellen dat dit ook werkelijk gebeurt. De meeste eischalen van de gierzwaluw worden verwijderd maar er blijft wel eens een (deel van een) dop liggen. Jan heeft veel opnames gemaakt voor broedgevallen en gaat er op letten als hij zijn oude opnames opnieuw bekijkt. Hij heeft één opname van een geval dat beide ouders, tijdens het grootbrengen van de jongen, kleine stukjes van het achtergebleven eischaal knabbelde tot dat het zo klein werd dat een van de vogels het uiteindelijk inslikte. Het is ook bekend dat de oudervogels uiwerpselen van hun jongen opeten. Misschien zit daar ook een beetje kalk in.

Hij vraagt zich af of dit niet een leuk onderzoek zou kunnen worden voor de camerawaarnemers. Eten gierzwaluwen echt (van) hun eigen eischalen? Het zou te zien moeten zijn! Camerawaarnemers laat het ons weten!

Marleen Andriessen

REGIONIEUWS

Gouda: Waar zijn onze gierzwaluwen gebleven?

In 2006 hadden we nog een hele kolonie gierzwaluwen in en rond de Goudse Tombergstraat. Ze nestelden vooral onder de oude dakkapellen. In 2007 zijn deze dakkapellen allemaal vernieuwd. Maar voordat we dat hebben gedaan zijn we eerst te rade gegaan bij de landelijke gierzwaluwvereniging. Op hun aanraden zijn in elke nieuwe dakkapel drie broedplekjes gecreëerd. De dakkapellen zijn buiten het broedseizoen geplaatst. Maar toch... onze kolonie gierzwaluwen - waar we zo

zuinig op waren – is spoorloos verdwenen. Hoogst waarschijnlijk hebben ze elders een nieuwe broedplaats gevonden.

Oproep: weet u waar de kolonie gierzwaluwen uit de Tombergstraat is gebleven? Is in uw buurt sinds 2007 het aantal gierzwaluwen sterk toegenomen? We willen het graag weten. De eerlijke vinder van 'onze' kolonie belonen we met een broedhokje van de Vogelbescherming. Uiteraard van FSC-hout!

Marcel Verhoef, 18 maart 2009

Kasteel te huur (Neerijnen)

Gelezen in het AD

Kasteel Waardenburg, gelegen op het landgoed Neerijnen, vlakbij Zaltbommel staat te huur als woonplaats en kantoor. Gelderse Kasteelen heeft de restauratie net voltooid. De huurder zal het huis bewonen in gezelschap van een aanzienlijke schare vleermuizen en gierzwaluwen. O.a. onder de dakpannen zijn 125 nestkasten voor gierzwaluwen aangebracht. Gierzwaluwen maken al volop gebruik van de nieuwe plaatsen. Het kasteel is voor publiek open tot 1 juli 2009.

Ingemestelde neststenen

Foto's: Hans Sanders

Gemeente Tilburg/Geertruidenberg kiezen de gierzwaluw als ambassadeur-soort!

bron: www.biodiversiteitbrabant.nl

Veertien gemeenten van de Duurzame Driehoek hebben een biodiversiteitsambassadeur gekozen, of lieten dat hun inwoners doen. Maandag 15 december 2008 stelden de bestuurders aan elkaar de geadopteerde soorten voor tijdens een enigszins feestelijke bijeenkomst in Natuurmuseum Brabant. Een plant of dier die de burgers warm maakt voor bescherming of versterking van de leefwereld van juist die soort. Een poster in stripachtige vorm moet daarbij een handje helpen.

De geelgors werd het in Oirschot, het vogeltje dat zo mooi de begintune van Beethovens Vijfde zingt. De gemeente maakt nu voortaan extra werk van brede, bloemrijke bermen, beloofde een ambtenaar. En zo gaat Vught aan de slag om in de gemeente de grutto (nu nog maar drie broedsels) te helpen en hoopt Boxtel de terugkeer van de grauwe klauwier te bespoedigen. Tilburg wil de gierzwaluw voor de stad en omgeving behouden. Schijndel is uniek met de keuze voor de enige plant in het scala, de slanke sleutelbloem. Den Bosch is het meest ambitieus, door zijn kaarten te zetten op een dier dat er nog

niet is: de bever. Voor elke soort wordt een actieplan gemaakt waarin is aangegeven welke maatregelen de gemeenten gaan nemen om de soorten te helpen. Naast de ambassadeursoort, profiteren hier ook andere soorten van.

Tijdens een boottocht door de Biesbosch ondertekenden op 18 december 2008 18 West-Brabantse gemeenten de Countdown 2010 Verklaring. Ze scharen zich hiermee achter de doelstelling om het verlies aan biodiversiteit vóór het jaar 2010 te stoppen. De Provincie Noord-Brabant zelf en nog eens 40 Brabantse gemeenten sloten zich al eerder bij het initiatief aan.

De provincie Noord-Brabant is wereldwijd een koploper in haar activiteiten ten gunste van biodiversiteit. Met de ondertekening hebben 58 van de 68 Brabantse gemeenten de Countdown 2010 Verklaring getekend. Om alle activiteiten te bundelen, is de speciale website: www.biodiversiteitbrabant.nl ontwikkeld.

Hier is de poster: Poster Duurzame Driehoek te downloaden.

De ondertekening van de Countdown 2010 Verklaring werd georganiseerd door de Provincie Noord-Brabant, MARB, Regionale Milieudienst West-Brabant en ECNC-European Centre for Nature Conservation.

NatuurExpo in Weerselo

Op zondag 30 maart 2008 is er een omvangrijke NatuurExpo in Gemeenschapcentrum 't Trefpunt te Weerselo georganiseerd ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van de natuur- en vogelwerkgroep De Grutto in Weerselo.

Gerard Smoors uit Borne wist hiervan en heeft GBN gevraagd of hij ons tentoonstellingsmateriaal voor een stand ter promotie mocht gebruiken. Hij wilde wel graag assistentie vanuit de vereniging. Gelukkig was Johan Tinholt uit Dedemsvaart bereid hem te assisteren.

Het was een druk bezochte dag. Alle zalen (ruim 2000 m²) werden gebruikt om een zo goed mogelijk beeld te kunnen geven van het verenigingswerk en van de natuur in de eigen streek en ver daarbuiten.

Om 10.30 uur kon de nieuwe voorzitter Gerard Boerrigter tal van genodigden en een grote schare belangstellenden verwelkomen rond de ooievaarspaal die voor 't Trefpunt stond opgesteld. De oud-voorzitter Wim Wijering (zie zijn foto's van een albino-gierzwaluw zijn hand op pag. 13) werd door Hans Peeters van Vogelbescherming Nederland in het zonnetje gezet. Voor zijn toewijding en belangrijke werk voor de werkgroep kreeg hij een mooie verrekijker.

GBN voorlichter Smoors is voorbereid

foto: Johan Tinholt

Krimpen aan den IJssel, “De Landerijen”

Mijn 2e gierzwaluwprojectje

Vorig najaar ben ik begonnen om een tweede kast te gaan bouwen. Mijn man vond het maar niks allemaal, maar heeft wel meegeholpen. Hij heeft bijna alles voor me gezaagd etc...

Met horten en stoten was begin dit jaar de kast eindelijk af en ben ik aan de afwerking begonnen. De kast wilde ik namelijk met flexibele steenstrips beplakken.

De steenstrips die ik had gekocht zijn van Elastolith en in zowel binnen- als buitenkwaliteit te koop. Of de steenstrips blijft zitten op watervast multiplex van 18mm, zal moeten blijken. De kast komt onder de dakoversteek te hangen en wordt dus nooit echt nat.

Het probleem echter was dat de kast nu best wel zwaar was geworden en dat de dakoversteek hoger was dan het bereik van onze ladder.

Ik had iemand gevonden waar we een aanhangwagen hoogwerker van konden gebruiken. Deze moest ik zelf zo'n 10 km hier vandaan halen, maar ook een sponsor met een busje met voldoende trekkracht was snel gevonden.

Toen het mooie weer in april bleef aanhouden en we een vrij weekend tegemoet zouden gaan heb ik de sponsor gebeld. Helaas zou de hoogwerker de dag na Goede Vrijdag voor minstens 14 dagen zijn verhuurd, en ja dat gaat uiteraard boven sponsoring... begrijpelijk maar jammer voor ons.

Op Goede Vrijdag ben ik nog eens langsgereden bij een groen-

voorzieningsbedrijf hier in Krimpen aan den IJssel, dat bleek open te zijn en er stond zelfs een hoogwerker op het terrein. Dus heb ik de stoute schoenen aangetrokken en daar de vraag gesteld of hij wel eens gekke vragen kreeg.

Nog voordat ik mijn vraag eigenlijk gesteld had zei de eigenaar van Kruiswijk en den Boer al ja. Hij vond het wel 'n keer leuk om aan mee te werken. Hij belde waar ik nog bij was naar zijn werknemer Ton Ottevanger die blijkbaar bij ons in de buurt bezig was met de vraag of hij even wilde gaan kijken of het te doen zou zijn. Nog voordat ik thuis kwam bleek Ton al langs geweest te zijn. Hij zou nog terugkomen, vertelde mijn zontje. Na een half uurtje was hij er weer. Hij kwam kijken en meten vanaf de parkeerplaatsen naast ons (hoek) huis. De “spin” moest er wel bij kunnen komen. "Aan het eind van de middag meteen maar even doen dan", suggereerde hij.

Zo werd Goede Vrijdag onverwacht opeens echt een goede vrijdag voor mij. Ton kwam om half 6 aan met de “spin” op een aanhanger en installeerde het. Na installatie van de spin ging hij samen met mijn man Gerrit in het bakje naar boven. Ze zijn daar zo'n 2 uur geweest omdat de schuine kant van ons ontwerp (dat op afstand gemaakt was n.a.v de dakhelling op zolder) toch ietsjes bleek af te wijken van de dakoverstek. Het ontwerp moest ter plekke dus enigszins aangepast worden.

Het resultaat echter mag er zijn, we hebben een dubbele niet opvallende kast (met een lok tweetertje eronder) onder de dakoversteek hangen. Hopelijk gaat deze kast ooit ontdekt worden. De eerste vogels zijn hier al gesignaleerd, maar nog niet boven onze straten. Ik denk dat ik nog geduld moet opbrengen tot half mei en juni omdat dan immers de zoekers pas zullen arriveren.

Maar onze achtergevel is er klaar voor. We zullen in totaal 3 koppeltjes kunnen huisvesten. 1 in “Klein Quarakter” en 2 in “de Landerijen”. Aan het gebied zal het niet liggen, een bos “het Crimpenerhout” met een grote surfplas is “om de hoek” op 1 km afstand, dus insecten genoeg daar.

Foto's kunnen bekeken worden via <http://cam.kimopo.com> waar ook een link staat naar de fotopagina's en uiteraard ook naar jullie vereniging en andere live cam sites.

Mar van der Stelt

Amstelveen kolonie (Wilhelminaplein)

Al eerder heb ik geschreven over deze kolonie rond het Wilhelminaplein, bestaande uit 7 neststenen in 8 blinde muren, een totaal van 56 neststenen.

In 1996 werden ze voor het eerst schoongemaakt, ze zaten namelijk helemaal vol met huismus nestmateriaal, vuilniszakken vol hebben we verwijderd.

In hetzelfde jaar vonden de gierzwaluwen de neststenen: 31 nesten raakten bezet. Vanaf dat jaar ging het voorspoedig. Bij een gemiddeld aantal van 49 neststenen werden activiteiten vastgesteld. Om de paar jaar controleerden we de neststenen. Dat deden we dan met gebruik van een lange houten ladder die we leenden van de gemeente. Geen pretje. Ook al omdat de bewoners, ondanks een schriftelijk verzoek, de tuinhekken niet openzetten. Dat betekende dat de ladder door ons over schuttingen, heggen en schuurtjes gesjouwd moest worden. Dat was erg zwaar.

Bij de controles vonden we af en toe een dode jonge gierzwa-

luw, dode jonge spreeuwen, soms een huismusnest, een keer een volwassen dode gierzwaluw verstrikt in vislijn, (waarschijnlijk naar het nest gebracht door een huismus die in dezelfde steen ook een nest had) en ook nog eens een gemummificeerde gierzwaluw verwerkt in een nieuw nest. Dode vogels haalden we weg, de rest lieten we liggen.

Vanaf 2007 veranderde de aantallen. Maar 36 neststenen raakten bezet. In 2008 was het nog erger, maar 22 neststenen werden bewoond.

In december 2008 ben ik met behulp van een hoogwerker, ter beschikking gesteld door de dienst Groen van de gemeente, alle nesten op 4 na, gaan controleren.

Ik vond verbazend weinig nestmateriaal, hier en daar wat veertjes, soms wat strootjes maar in het algemeen was de holte gevuld met vaste humus. In een neststeen vond ik 2 nestjes naast elkaar. Maar geen dode vogels, wel een stuk brood, dat vast door een huismus was achtergelaten.

Er was in ieder geval geen reden waarom er zo weinig neststenen bezet raakten.

In april 2008 las ik op het internationale forum dat het in Afrika erg slecht weer was. Het regende onophoudelijk en een bericht meldde dat er tienduizenden zwaluwen uit de lucht vielen. Een aantal van de dode vogels werd open gemaakt. Men vond alleen lege maagjes. Waarschijnlijk hadden ze al dagen geen insecten kunnen vinden en waren ze door uitputting dood gegaan. Dit zou één of dé oorzaak kunnen zijn.

Marleen Andriessen

Nijmegen, een gevaarlijke observatieplek

In het vorige bulletin (jaargang 7, november 2008) stond een stukje over de gierzwaluwnesten in de Ziekerstraat in Nijmegen. Een rectificatie is op zijn plaats:

de foto waar bij stond dat het om een oude invliegopening ging was echter niet in de Ziekerstraat gemaakt. De invliegopening die op de 'verkeerde' foto te zien was bestaat nog steeds, en wel in een pand aan de Nieuwe Markt. De invliegopening op deze 'bijzondere' locatie ontdekte ik 16 juni 2008. Ik fietste het centrum van Nijmegen uit via de Lange Hezelstraat (prachtig straatje is dat toch). Ik hoorde nogal wat gierzwaluwcommotie aan mijn rechterzijde en besloot eens te gaan kijken waar dat vandaan kwam. Er vlogen alles bij elkaar een stuk of 15 gierzwaluwen laag boven de Nieuwe Markt rond, het straatje waar het Nijmeegse bordeel is gevestigd. Een ietwat 'lastige' plaats om gierzwaluwen te observeren... Toch eventjes gedaan, want net toen ik aan kwam fietsen vloog er een gierzwaluw erg laag door de straat, richting een hoekpunt van het pand naast het bordeel. In de hoekpunt komt een regenpijp uit de holle dakgoot, waarnaast een kleine opening te zien is. De gierzwaluw vloog erop aan, maar het lukte niet naar binnen te komen. Er volgde een rondje vlak boven mijn hoofd en zag dat de opening voor een tweede keer aangevlogen kon worden. Maar dit proces moest drie of vier keer herhaald worden voordat er eindelijk naar binnen gewrongen kon worden! Wat een prachtig gezicht... Ik maakte zo nu en dan even gebruik van het kleine verrekijertje dat ik altijd bij me probeer te hebben. Maar dat wekte blijkbaar een verkeerde indruk bij iemand die uit/vanaf het bordeel kwam lopen. Het was een ietwat slonzige man die me vroeg of ik foto's stond te maken. Ik zei van niet, liet hem

zien dat het een verrekijker was en geen camera en zei dat ik naar de vogels aan het kijken was. "Er zitten hier toch helemaal geen vogels" was zijn ietwat geïrriteerde reactie. Ik legde uit dat er gierzwaluwen rondvliegen die nestelden onder de goot. De man was er niet van onder de indruk en vroeg me of dat dan iets bijzonders was. Ik zei van wel, dat gierzwaluwen erg bijzondere vogels zijn en kon hem gelukkig afschudden door ook nog eens mijn boerenzwaluw-tatoeage te laten zien. Een gevaarlijk plekje om te vogelen dus!

De volgende dag heb ik 's ochtends rond 7 uur de foto gemaakt zoals die bij het stukje over de Ziekerstraat te zien was. Lekker rustig, d.w.z., niemand in de straat of achter de ramen, maar wel weer flink rumoerige gierzwaluwen (die ook tegenover het bordeel onder nokpannen nestelen).

Jochem Kühnen

Een pleintje opgevaardeerd in Amersfoort

Eind vorig jaar werd ik door woningcorporatie Alliantie gevraagd of ik wilde kijken of er bij het opleuken van het Haagplein midden in de binnenstad plekken zouden zijn waar houten gierzwaluwnestkasten opgehangen konden worden. Samen met de opzichter de heer De Man van de Alliantie hebben we drie goede locaties uitgezocht. Op deze plaatsen wilden ze een kast onder de dakgoot met 5 invlieggaten. Mijn man heeft de kasten gemaakt van red cederhout. In iedere nestruimte is een zgn. grommer (ring van dik touw) vastgeplakt en een beetje hooi gelegd om een begin van een nestkommetje te maken. Op 17 april 2009 zijn de kasten onder de dakgoot geplaatst. Het zijn mooie plaatsen in de binnenstad. Het zou leuk zijn als ze worden ontdekt door de gierzwaluwen. Binnenkort wordt het Haagplein feestelijk heropend.

Marjo van der Lelie

Foto's: Fred van der Lelie

Een overzichtje uit IJmuiden

In mijn onmiddellijke woonomgeving waren tijdens het afgelopen nestseizoen 9 nestkasten aanwezig en werd een natuurlijk nest opnieuw gebruikt.

Van de kasten werden er uiteindelijk 4 definitief gebruikt en in al die kasten zijn een of meer jongen groot gebracht (ook in het natuurlijke nest.)

Er waren wel een paar bijzondere zaken aan de orde.

Om te beginnen kwamen een groot aantal vogels veel later op de bestemming dan gewoon (3 tot 4 weken).

Dat had tot gevolg dat een kast, die al jaren gebruikt werd, nu werd ingenomen door kennelijk een nieuw broedpaar. Een van de andere kasten werd eind mei in bezit genomen door een koppel spreeuwen.

Nou, dat gaf vuurwerk. Het nieuwe gierzwaluwbroedpaar werd geconfronteerd met mogelijk een oude gebruiker en dat leverde vele uren vechten op. Op twee verschillende dagen heb ik een gierzwaluw geheel buiten deze kast zien hangen terwijl hij/ zij werd vastgehouden door de bewoners.

In een geval kon ik de "poten" goed onderscheiden omdat deze onbelemmerd naar buiten hingen en de staart/vleugels nog binnen werden vastgehouden. Het op deze wijze aan "uit de kast komen" heb ik kunnen vastleggen op foto.

Laat nu los!

foto: Han Schafstalf

Uiteindelijk keerde de rust terug. Gezien de langdurige gevechten was het voorstelbaar dat het eventuele legsel vernield zou zijn. Na enige tijd nam ik toch weer voedselvluchten waar en waren de jongen goed hoorbaar en zij zijn rond 10 augustus 2008 uitgevlogen.

Bij de jaarlijkse controle door Piet Kok uit Driehuis bleek dat het vermoeden juist was. Hij trof twee eieren aan buiten de nestkom. Een ei bleek "lek".

De spreeuwen die, gelijk hebben ze, de beschikbare woonruimte hadden geconfisqueerd hebben een weinig rustige tijd gekend. Mogelijk het zwaluwkoppel dat uit de ene kast geknokt was had kennelijk besloten de spreeuwenkast te gaan gebruiken. Dat heeft de gehele spreeuwenbroedtijd geduurd. Een paar keer per dag doken meerdere zwaluwen als jachtvliegtuigen in de richting van die kast. Voordat men tot de schijn aanvallen overging maakte de groep kenmerkende geluiden die het spreeuwenkoppel direct alarmeerde. Een van de spreeuwen, met de kop uit het gat, op scherp om vervolgens de voorbij vliegende/schreeuwende zwaluw aan te vallen. Som lukte het een spreeuw om een stuitveer uit het lijf van een van

die voorbijgangers te trekken.

Nadat het laatste spreekjong de kast verliet waren twee gierzwaluwen binnen 2 uur in de kast aanwezig. Het paar is niet meer tot broeden overgegaan, wat gezien het late tijdstip begrijpelijk is. Ze hebben erin geslapen tot aan de datum van vertrek: 25 juli 2008.

Piet Kok heeft de 'bende' uit de kast verwijderd en voor zover mogelijk weer geschikt gemaakt voor nieuwe zwaluwbewoning. Al de kasten zijn voorlopig van "anti-kraak" proppen voorzien. Er is op verzoek van een van de buurtbewoners nog een kast opgehangen dus dat zijn er 10. Voorlopig houden we het daarbij.

Op naar het nieuwe seizoen en ik hoop dat een ieder weer het genoegen mag hebben van gierzwaluw bezoek.

Han Schafstalf

Lelystad, relatieproblemen

Afgelopen zaterdag, 25 april, heb ik net als in voorgaande jaren de eerste gierzwaluwen gezien. Nu enkele dagen later zie ik een gierzwaluw vele malen achter elkaar bij een huis tegenover op dezelfde plek steeds aanhaken. Mussen fladderen zenuwachtig heen en weer door het ongewenste bezoek. Het doet mij eraan denken dat ik hierover een stukje zou schrijven.

Vanuit de woonkamer naar buiten kijkend geniet ik het hele jaar door van de vogels in de omgeving, een woonwijk uit het eind van de tachtiger jaren in Lelystad. Bij de bouw van de rijtjeshuizen zijn met opzet nisjes en kieren gecreeerd onder de dakrand om vogels zoals mussen, spreeuwen en gierzwaluwen een nestgelegenheid te geven. Door de jaren heen zijn op diverse daken de dakpannen wat naar beneden gezakt waar door gierzwaluwen handig gebruik van wordt gemaakt.

Hoe lang de gierzwaluwen hier zijn is mij onbekend. Wel dat ik ze sinds ons wonen hier het jaar 2001 min of meer volg. In het begin constaterend dat hier aardig wat exemplaren rondvliegen en jezelf afvragend wat ze hier doen. Al gaande ontdek je dat ze hier in de buurt nestelen, je verbazend over de snelheid waarmee ze aan komen vliegen en onder de dakrand verdwijnen. Je ontdekt dat er op meer plekken in de wijk en in de stad gierzwaluwen nestelen.

In het voorjaar als ze net gearriveerd zijn zie je gierzwaluwen

Hulp is in aantocht

foto: Bert Zijlstra

spreeuwen en mussen uit hun nesten jagen. Dat spreeuwen zich niet onbetuigd laten bleek eens toen een spreeuw zijn/haar snavel in de vleugels van een gierzwaluw had gezet. Dolkomisch om te zien, maar toch ook de harde werkelijkheid. Je beleeft het mee dat tot in medio september gierzwaluwen hun jong voeren. Maar ook dat je een dood of levend exemplaar ziet bungelen aan een dun touwtje. In 2007 was het een dood exemplaar, vorig jaar een levende waarop ik werd geattendeerd door mijn zoontje van zes. Door bij het desbetreffende huis aan te bellen en te vragen of ik het beestje mocht bevrijden kon deze gierzwaluw uit een door een mus meegenomen vissnoer gesneden worden.

Zonder mussen en spreeuwen hebben de gierzwaluwen moeite om geschikte nestplaatsen te vinden. Anderzijds lopen gierzwaluwen een risico doordat ze verward kunnen raken in het nestmateriaal. Een dilemma want ik gun ze allemaal een plekje.

Je kunt natuurlijk elk jaar alle nestplaatsen afgaan en controleren op draden of de plekken tot eind april afdekken. Je kunt proberen of het plaatsen van nestkasten een mogelijkheid is. Iets wat ik al jarenlang probeer. In het eerste jaar hebben gierzwaluwen interesse getoond omdat er een koppel spreeuwen twee maal een nest jongen heeft groot gebracht (bij het tweede nest moest ik een keer omhoog om een jonge spreeuw te bevrijden uit een draad). Ondanks het afspelen van geluiden in de jaren daarop geen gierzwaluwen gehad.

Voorlopig houd ik het er maar op dat ze het zelf maar moeten uitzoeken en waar het echt nodig is ik een handje uitsteek.

Bert Zijlstra

Borne, succes in De Klippen

Uit de Twentsche Courant Tubantia van 28 april j.l.

Gerard Smoors heeft een verzoek ingediend bij Woonbeheer Borne of er gierzwaluwstenen ingemetseld konden worden in het nieuwe bouwcomplex De Klippen. Hij kreeg vrijwel direct een positief antwoord op zijn vraag. In de laatste fase van het metselwerk heeft Gerard op de steiger mee kunnen kijken hoe 7 houtbeton neststenen werden ingemetseld. De stenen zijn zichtbaar verwerkt. De gierzwaluw heeft zijn hart gestolen. Alle vogels zijn boeiend maar de gierzwaluw heeft net een streepje voor aldus Gerard.

Gerard Smoors is blij dat de gierzwaluw nu een eigen neststeen heeft in de nieuwbouw van De Klippen. foto: Lenneke Verbeek

Eerste gierzwaluw op 22 februari 2009 in Amsterdam!?

Wij rijden 22 februari op de fiets(!) langs het Amstel Hotel, de Weesperzijde op.

“He, daar lag een dooie vogel, het leek wel een mus”, zei Moon. Even omdraaien dan maar. En daar, tegenover nummer 70 ligt tot mijn verassing een gierzwaluw.

De vogel, zo te zien een adult, is nogal plat, mist een vleugel en maakt een redelijk gemummificeerde indruk. Maar toch ook weer niet zoals ik dat ken uit de binnenzijde van ultradroge schoorsteenpijpen van elektriciteitscentrales. De pennen zijn droog en stevig, de kopveertjes bijna vers zacht ...

Enfin. De vogel meegenomen (nee, hij gaat niet naar een museum ...) en huis direct op de foto gezet en opgeborgen bij -22 °C, zodat eventuele parasieten bewaard blijven en er geen nieuwe bijkomen.

De gierzwaluw gaat komende week ongetwijfeld even op bezoek bij het zoologisch museum in Amsterdam, om de leeftijd en eventuele bijzonderheden vast te leggen.

Er zijn een aantal scenario's te verzinnen over de herkomst van deze vogel. Bijvoorbeeld: er is een huis gerenoveerd, vogel ingesloten, huis afgebroken, vogel mee in sloopspullen, van de kar afgevallen en door ons opgeraapt. Of:

Iemand weet dat ik en Moon daar langs de Amstel gaan fietsen en denkt: weet je wat? Ik gooi die ouwe gierzwaluw een keer op straat. Kan je lachen ...

Het is allemaal onlogisch, en vooral giswerk. Misschien dat de maten wat opleveren, maar dat laat ik dan nog weten ...

Guus van Duin

PUR-Party* in Amersfoort

Gierzwaluw-info&doe-dag te Amersfoort 29 maart 2009 georganiseerd door Jos Hoekstra.

Dit is een vervolg op het artikel over de ontwikkelde lichtgewicht gierzwaluwkast uit het vorige Gierzwaluwen Bulletin, jaargang 7 nr.2.

Nadat de kast Amersfoort was ontwikkeld, zijn er twee artikelen verschenen in de plaatselijke krant. Dit resulteerde in de bouw van 6 Amersfoorters waarvan één voor een basisschool. Omdat het bouwen een tijdrovend karwei is, zocht ik nog een snellere manier om in onze 30-er jaren wijk, het Soesterkwartier te Amersfoort, meer nestkasten te kunnen plaatsen.

Dat bleek geen probleem. Ipse De Brugge in Zwammerdam is een centrum voor mensen met een verstandelijke beperking. Al jaren leveren zij verschillende nestkasten die zij zelf in elkaar timmeren. Na een proefbestelling bleek de hele kast in een badje met waterafstotende verf gedompeld te worden. Mij is altijd verteld, en dat lees ik ook overal, dat de binnenkant nooit geleverd mag worden. Zij meldden mij dat ze dat al jaren doen met al hun nestkasten en nooit van (schimmel) problemen hebben gehoord. Op mijn verzoek om kasten deels te dompelen werd positief gereageerd. Bij hun is klant ook echt koning! Mijn laatste bestelling i.v.m. met de Purparty kon nog lastig worden.

De Gemeente Utrecht wilde goede sier maken. Men had wat budget over dus besloot men 230(!) mussenkasten te laten maken. Mijn ervaring met mussen kasten/flats is dat deze door mezen worden bezet en heel, héééééél soms door de beoogde vogels.

Ipse De Brugge denkt en werkt erg mee met hun klanten zodat de bestelling toch op tijd geleverd kon worden. Uiteindelijk hebben zij 26 kasten ongeverfd geleverd van het type Zeist en Zwammerdam.

Door deze nu van steencoating te (laten) voorzien, zal de hele buurt er gierzwaluwvriendelijker uit gaan zien. Het leek mij wel een aardig idee om anderen bij het verstenen te betrekken. Met een fotoboek, gierzwaluwkastje en kompas ben ik dus de wijk ingetrokken. Daar zocht ik naar voor gierzwaluwen geschikte locaties en probeerde mensen te enthousiasmeren voor de koop of bouw van een gierzwaluwkast. Dit resulteerde in ruim 20 bestellingen.

Vervolgens heb ik een Gierzwaluw-doe-dag georganiseerd, waar mensen met steencoating aan de slag konden gaan en zich konden informeren door film en boekmateriaal. De bedenker van de steencoating Harm Peeters uit Arcen en van GBN Rick Wortelboer en Fred van der Lelie waren ook bereid aanwezig te zijn voor eventuele vragen.

Foto's van de purparty: Fred vd Lelie

Purparty 2 moest dan ook maar meteen worden georganiseerd. Kastjes konden dan voldoende uitharden, om een week later geleverd te worden in de kleuren die men wenste.

Wij zijn heel benieuwd hoe snel de 31 steens kasten ontdekt gaan worden door de hier al aanwezige gierzwaluwen. Wie van u Purparty(3) wil organiseren, wil ik van harte aanmoedigen en van steun voorzien. Neem dan even contact op hoekstrajos@live.nl of bel 033-4615599.

*Ps. Ik heb de middag Pur-party genoemd omdat de steencoating bestaat uit vullende Poly-Urethaanhoutlijm (PU) samen met zand. Pu Party klinkt echter niet echt vandaar dat het Pur Party is gaan heten.

Jos Hoekstra

Albino gierzwaluwfoto's van Wim Wijering

Op 20 juli ontving ik een telefoontje van het dierenopvangcentrum Oost Twente dat aldaar een witte zwaluw was binnengebracht.

Buitenkansjes laat ik me niet graag ontnemen.

Aldus kwam ik niet veel later oog in oog te staan met een heuse albino gierzwaluw (*Apus apus*).

De juveniele vogel was vrijwel geheel volgroeid en was samen met twee normaal gekleurde broertjes en / of zusjes in Enschede naar beneden gekukeld.

Dit was kennelijk het directe gevolg van de (ook voor gierzwaluwen) veel te hoge temperaturen.

Zoals bekend mag worden verondersteld, nestelt deze soort namelijk vaak dicht onder de nokrand van hoge gebouwen.

Eén van de jonkies overleefde de val niet.

Dankzij de goede zorgen van genoemd opvangcentrum hebben de andere twee het wel overleefd.

Op de foto's (zie ook de volgende pagina) het fortuinlijke, maar o zo vreemde duo.

Enkele dagen later, toen de vogels topfit en vliegvlug waren, mocht het tweetal, samen met nog een zestel te vroeg uit het nest gevallen soortgenootjes voor het eerst het luchtruim kiezen.

Op onderstaande foto een close-up van de koptekening van het albinistische exemplaar.

Zoals u zelf kunt zien was de vogel op het voorhoofd niet in en inwit. Wel is mooi het roze snaveltje te zien.

Zie ook:

<http://www.weidevogelbescherming-weerselo.nl/Wie.htm>

Wim Wijering, Weerselo

Brinkcluster in Vathorst, Amersfoort

Zevenentwintig gierzwaluwkasten sieren de gevel van het appartementengebouw dat agNOVAarchitecten ontwierp voor de Brinkcluster in Vathorst in opdracht van De Alliantie Ontwikkeling.

De 27 gierzwaluwkasten type Zeist zijn gemaakt van red cedar hout (FSC) en in opdracht van Heilijgers bv door de Wissel (een sociale werkplaats) vervaardigd. April 2009 zijn de kasten op aanwijzing van de architect op speelse wijze aan de muur bevestigd.

De bouw van de Brinkcluster was helaas niet geschikt om gierzwaluwneststenen in te metselen.

Marjo van der Lelie

Foto's: agNOVAarchitecten

Foto: Gerry Firth

Leeuwarden, Hollanderwijk

Naar aanleiding van een bezoekje aan onze stand tijdens het Vogelfestival 2008 stuurde Antoon Groenewoud in februari j.l. een berichtje. Namens de Vogelwerkgroep Hollanderwijk in Leeuwarden informeert hij ons over hun activiteiten. Voor wat betreft de gierzwaluwen is gebleken dat bij herstelwerkzaamheden aan daken is gebleken dat er gierzwaluwen gebroed hebben. Om ze opnieuw een kans te geven zijn er 6 gierzwaluwdakpannen geplaatst.

Over het resultaat is nog niets te zeggen. We krijgen het te horen als het lukt.

In juni 2008 heeft de heer Hein Dillema 15 huidjes aangebracht op dakpannen. Hierdoor kunnen huismussen en gierzwaluwen weer onder de (herstelde) daken terecht. Het was niet gemakkelijk maar het is gelukt. De vwg dankt Hein Dillema voor zijn inspanning.

Marleen Andriessen

Amstelveen, Bovenkerk

In mijn woonplaats mag ik me gelukkig prijzen met de Woongroep Holland. Nadat zij in de problemen waren gekomen omdat ze vanaf eind april wilden renoveren waar gierzwaluwen al jaren broedden moest er gewikt en gewogen worden om de zaak op orde te krijgen. Dit lukte door hun geweldige medewerking. Het toenmalige boekje van de KNNV Vogels en de Wet lag op tafel! Alle meer dan 30 paar broedvogels zijn teruggekomen naar hun spiksplinternieuwe neststenen gedeeltelijk achter de dakgoot.

Dat ging niet zonder slag of stoot. Ze waren gewend om achterlangs de dakgoot naar het dak te kruipen. Na de renovatie kon dat niet meer, ze moesten hun nieuwe villa wel in maar durfden niet. Na een week was er één dappere die het er op waagde en met succes. De rest volgde spoedig. De uitvoerder van deze werkzaamheden liet zelfs een bronzen gierzwaluw ontwerpen en die aan de muur van een van de woningen plaatsen.

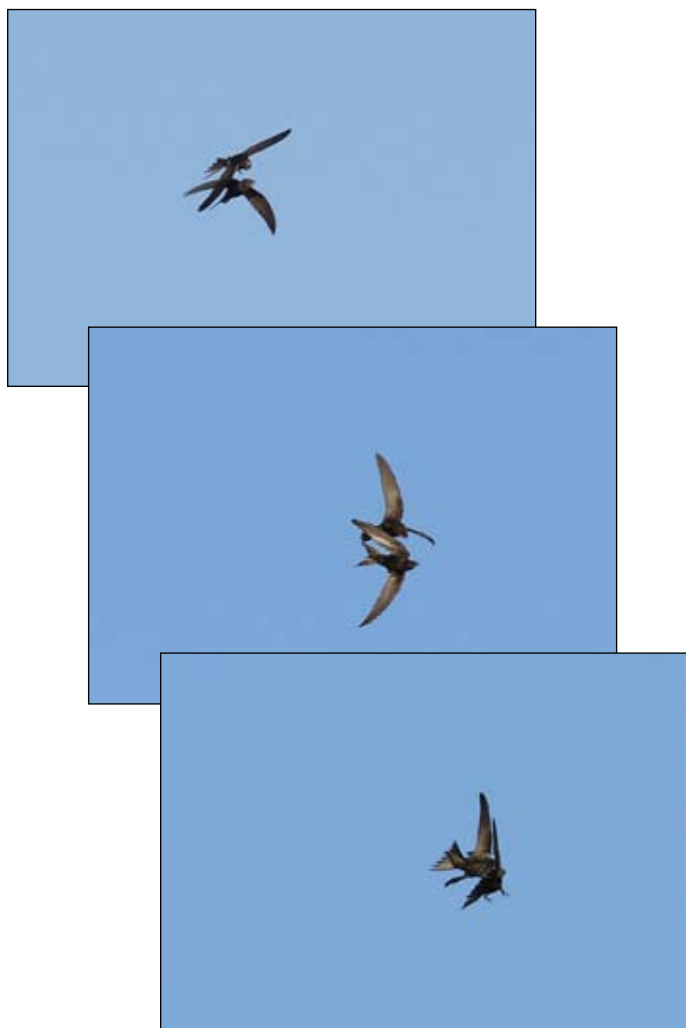
2 Jaar geleden werden er 36 neststenen aan de noordkant van nieuwe appartementen complexen geplaatst. Vorige week had ik weer een bespreking. Ook over neststenen maar nu in laagbouw. Met de tekeningen van de huizen op tafel hebben we de koelste plekken uitgezocht waar de stenen onzichtbaar worden ingemetseld. In 8 huizen en zo hoog mogelijk, 32 neststenen in totaal. Geweldig toch!

Marleen Andriessen

Lucht(schijn)paringen

Lucht(schijn)paringen van gierzwaluwen blijven de gemoe-deren bezig houden. Soms wordt zo'n paring gade geslagen en wordt er weer eens over geschreven. Een belangrijk onderwerp is dan: is dit een (schijn)paring van partners of wordt er echt vreemd gegaan. In een artikel van Martins et al. (2002) wordt geschreven dat er wel degelijk vreemd wordt gegaan in kolonies. 42 Broedsels waarin 88 jongen werden geanalyseerd. Uit de genetische analyse kwam naar voren dat in 4 gevallen (4.5% van de jongen) in 4 (9.5%) nesten, een buitenechtelijke relatie had plaatsgevonden. Het vreemdgaan werd door de onderzoekers niet vastgesteld op het nest maar er werd aangenomen dat dit oorzaak moest zijn. Dit bleek uit DNA onderzoek.

In Israel werden schitterende foto's gemaakt van zo'n luchtparing. De fotograaf Amir Ben Dov was met Amnonn Hahhn (SMS Worlwide) op het dak van de Katzenelson school waar eerder over geschreven is in dit bulletin. De fotograaf kon tot zijn niet geringe vreugde zo'n paring vastleggen.

Gierzwaluw op het toneel

Dick Newell een gierzwaluwfan uit Cambridge is naar het toneelstuk Warhorse gaan kijken in het National Theatre aan de Thames in Londen.

Hij vond het een van de meest verbazingwekkende stukken die hij heeft gezien. Het is het levensverhaal van Joey, een paard dat van een Engelse boerderij naar het Frankrijk van de Eerste Wereldoorlog moet, waar bijna 10 miljoen mensen en 1 miljoen paarden op gruwelijke wijze de dood vonden. De paarden in het stuk zijn met ongelooflijk realistische bewegingen tot leven gebrachte levensgrote dierfiguren net als twee kraaien en een gans.

Tot zijn grote vreugde verschenen er een paar mechanisch flap-pende en krijtende gierzwaluwen aan het eind van de openings-scene. Ze cirkelden zo overtuigend over het ronde toneel, dat Dick zich al even in het voorjaar waande in deze idyllische scene als contrast met de koude winter buiten en de naderende wereldoorlog voor zich. Met romantische achtergrondmuziek raakte dit een gevoelige snaar bij het publiek dat ook verrukt was over de beweging en choreografie van de paarden. Zelfs paardenfluisteraar Monty is er bij gehaald voor advies over het juiste paardengedrag! Op zoek naar zijn paard in de hel van Frankrijk legt een 16 jarige jongen een lijdensweg af uit liefde voor zijn paard. Omdat de leidende figuur hier een paard is worden grenzen van cultuur en verschil van klasse en sekse overstegen, met een onvermijdelijke goede afloop na deze beproeving en loutering van mens en dier.

Staan wij als leden van onze club, zij het op een andere schaal, ook niet zo tegenover onze gierzwaluw met onze enthousiaste avonturen en strijd om onze vogel te behoeden voor de ondergang?

De dieren worden binnen het stuk door acteurs van de Hand-spring Puppet Company uit Kaapstad bewogen.

Ik heb gevraagd hoe de gierzwaluwen worden bediend en hoe ze zijn ontworpen. Ik kreeg onmiddellijk antwoord van Basil Jones, de producer en oprichter van het poppentheater, die me vertelde dat het geen anatomisch correcte gierzwaluwen zijn maar benaderingen ervan, ondersteund door het levensechte geluid, dat net als bij Dick bij velen associaties oproept.

Helaas kon hij me geen foto's sturen omdat ze zelf nu niet in Londen maar in Seattle werken. Wie weet komen er nog plaatjes... het optreden in in dit razend populaire Warhorse is in ieder geval leuke en goede publiciteit voor gierzwaluwen.

Evert Pellenkofft

Eerste jaar UK SWIFTS project

Het is een goed eerste jaar geweest voor het UK-SWIFTS project. Er zijn nu 143 leden en de 750+ berichten op het discussieforum zijn mogelijk door nog veel meer mensen gelezen. Samen hebben we 207 zekere of waarschijnlijke gierzwaluw kolonies door heel Engeland gedocumenteerd, het bestaan van de meeste was voorheen nog niet vastgesteld.

Ik heb het volgende al eens eerder in een bericht gezet, maar het mag wel eens herhaald worden:

In augustus hebben sommigen van ons gierzwaluw-enthousiasten een vergadering met de RSPB (The Royal Society for Protection of Birds) gehad in hun hoofdkantoor in Sandy. Er is met verschillende beschermingsexperts gesproken over de actie die genomen moest en kon worden om de afname van de gierzwaluwpopulatie tegen te gaan. Het was een erg positieve vergadering.

De RSPB bevestigt wat wij al aan aantal jaren zeggen; dat de gierzwaluw serieuze problemen heeft en hulp nodig heeft. Dit wordt bevestigd door de laatste broedvogel inventarisatie welke van 1994 tot 2007 een afname van 41% laat zien (26% tot 2006).

De RSPB heeft toegezegd de financiering, ontwikkeling en het onderhouden van een permanente inventarisatie van gierzwaluwnestplaatsen voor hun rekening te nemen. Deze inventarisatie wordt waarschijnlijk begin 2009 toegankelijk voor planners en anderen via het National Biodiversity Network (NBN). Er zal een website volgen waarop burgers en enthousiasten data aan de database kunnen toevoegen. Alle deelnemers aan de vergadering zijn overeengekomen al hun huidige gegevens door te geven aan de RSPB zodat de ontwikkeling van de database direct kan beginnen. De RSPB zal haar uitgebreide mogelijkheden voor publiciteit gebruiken om deze initiatieven een zo groot mogelijk publiek te laten bereiken.

De RSPB zal tevens beginnen met lobbyen om de Gierzwaluw toegevoegd te laten worden tot 'Deel 1 van Programma ZA1' van de Wildlife & Countryside Act, welke gaat over vogels die jaarlijks terugkeren naar hetzelfde nest. Op dit moment zijn enkel de Stearend, Zearend en Visarend opgenomen. Als de campagne succesvol is zullen vele gierzwaluwnestplaatsen jaarrond bescherming krijgen tegen vernietiging en verstoring. Er konden geen beloftes gegeven worden dat de campagne zal slagen, maar de RSPB gaat zich er in ieder geval voor inzetten. Deelnemers aan de vergadering is gevraagd bewijs aan te leveren voor individuele nestplaatsen of kolonies die verloren zijn gegaan door bouwactiviteiten of renovatie/sloop (leden, blijf deze data doorsturen!)

Tenslotte werd ons verzekerd dat de Gierzwaluw op z'n minst toegevoegd wordt aan de 'Amber list' bij de volgende review, welke eind 2008 of begin 2009 plaats zal vinden. Dit zal betekenen dat lokale biodiversiteit ambtenaren gierzwaluwen als een prioriteitsoort zullen gaan behandelen en daar dan ook de bijbehorende middelen voor zullen gaan aanspreken.

Ik denk dat iedereen het er over eens zal zijn dat deze vergadering een belangrijke gebeurtenis was in onze inspanningen om de toekomst van de Gierzwaluw in dit land veilig te stellen.

De enthousiaste deelname van leden van de UK-SWIFTS groep zou goed een positieve invloed gehad kunnen hebben op de beslissingen van de RSPB.

UK-Swifts zal actief blijven tot het vervangen is door iets beters, dus blijf alsjeblieft details over gierzwaluwbroedplaatsen en andere interessante onderwerpen.

Bedankt voor al jullie continue ondersteuning.

Geoff Beale (vertaling Jochem Kühnen)

Daling aantal Romeinse gierzwaluwen

Via het internet en de internationale praatgroep SMS Worldwide kwam ik terecht bij een bericht van Edward Mayer (London swifts) die onderstaand artikel had doorgestuurd.

In Nederland heeft de Gierzwaluw last van boomvalken en soms de Slechtvalk. (In 1 slechtvalknest werden ca. 20 gierzwaluwrusten aangetroffen). Jonge gierzwaluwen worden nog wel eens door eksters of kauwen onder het dak vandaan gehaald. Ook In Rome hebben de gierzwaluwen problemen.

40 jaar geleden waren de gierzwaluwen (Rondoni – Apus apus) dé vogels aan de zomerhemel. Met duizenden tegelijk scheerden ze in hoge snelheid over en door de stad tegelijkertijd het onmiskenbare geluid makend. Begin april arriveren ze uit hun wintergebieden ten zuiden van de Sahara om onder de daken van Romeinse dakpannen een gezin groot te brengen. Eind juli zijn ze allemaal weer vertrokken.

Door de jaren heen is er een daling in de aantallen gierzwaluwen in Rome te zien. Daar moet een reden of redenen voor zijn. Een van de redenen kan zijn dat er veel minder insecten zijn vanwege de hoge luchtvervuiling in de stad. Tegelijkertijd worden er veel insecticiden gebruikt om de vele muggen en ander ongedierte te bestrijden. Echter, gierzwaluwen zijn heel goed in staat om buiten de steden de benodigde insecten te vinden.

Waar de gierzwaluwen het meest van te lijden hebben is echter de enorme groei van 3 andere vogelsoorten dat een geweldig effect heeft op hun aantal.

De Spreeuw (Storno – Sturnus vulgaris): een concurrent. Spreeuwen arriveren in Rome in miljoenen om er de winter door te brengen. 25 Jaar geleden broedden ze mondjesmaat in de stad maar nu zijn er honderden het hele jaar door. Het probleem is dat ze, net als de gierzwaluw, onder dakpannen broeden. Er zijn duidelijk minder nestplaatsen voor de gierzwaluwen.

De Bonte kraai (Cornacchia grigia – Corvus corone corvix). Ook deze vogels breiden zich uit dankzij de open vuilnisbelten en ander achterblijvende troep (stakingen). Net als onze eksters hebben de bonte kraaien geleerd om jonge gierzwaluwen onder het dak vandaan te halen. Ze zitten boven op het dak en kijken uit naar invliegende gierzwaluwen. Weer een nest dat ze kunnen beroven van de jongen.

De Geelpootmeeuw (Gabbiano reale – Larus cachinans). Net als de spreeuw broedde deze vogel tot voor 40 jaar geleden niet in de stad. Men vond ze aan de kust en op de eilanden. Doordat visafval overal beschikbaar was werden de broedplaatsen overvol en kwamen de meeuwen naar de stad. Het eerste broedgeval was in 1971. Nu zijn het er honderden. Ze broeden op de daken en kijken uit naar gierzwaluwen die met een volle keelzak naar het nest komen. Je moet het zien om het te kunnen geloven maar gierzwaluwen worden in één keer doorgeslikt. Er is vastgesteld dat één meeuwenfamilie tenminste 4 volwassen gierzwaluwen verorberderde. Dit betekent automatisch dat de jongen ook doodgaan. Men denkt dat dit de belangrijkste factor is voor de verminderde aantallen gierzwaluwen.

Het is te gemakkelijk om te praten over egoïstische spreeuwen, wrede kraaien en gruwelijke meeuwen maar ze doen niets anders dan voor hun eigen jongen zorgen. De mens heeft er voor gezorgd dat deze vogels wel naar de stad moesten komen om te overleven en ze doen dat beter dan de gierzwaluw.

Gerry Firth

BOEKBESPREKING

Vogels in de kop van Jan Desmet, 2009

Welke krantentitels versierde de huismus? Waarom en hoe vingen eksters of pinguïns de blik van de journalistiek? Rond 1985 pakte Jan Desmet zijn schaar en begon te knippen. Ruim twintig jaar later had hij meer dan dertigduizend dagbladen doorgebladerd en kilo's knipsels over vogels verzameld.

Voor *Vogels in de kop* schiep hij orde en overzicht in duizenden krantenkoppen en kreeg zo toegang tot de avifauna in het hoofd van de mensheid. 'Wethouder weg na doodschieten reiger', 'Rotganzen belagen voetbalclub', 'Buizerd valt trimster aan', 'Spechten bedreigen ruimtevlucht', 'Merel reist 4000 kilometer met bus', 'Woerden verkrachten steeds meer vrouwtjes'. Nooit eerder werd zoveel nieuws over vogels samengebracht, gecatalogiseerd en in een levendige vertelling van achtergronden voorzien.

Vogels in de kop is een uitvoerig en hoogst origineel standaardwerk over hoe mensen zich met vogels inlaten; over hoe vogels mensen vertederen of hun leven vergallen, maar ons blijven verpozen en verbazen. Decennia, zo niet eeuwen, was de huismus (*passer domesticus*) het meest voorkomende vogeltje in de stad en op het platteland. Maar het aantal mussen is sterk teruggelopen, de mus is door de merel ingehaald. Tegelijkertijd is sprake van een sterke toename van de hoeveelheid in het wild levende halsbandparkieten. Deze groene parkiet met rode haaksnavel, afkomstig uit India en Midden-Afrika werd hier geïmporteerd als –gekooid– siervogel. Ontsnapte exemplaren weten zich in de vrije natuur echter goed te handhaven. In het jaar 2000 nestelden in de directe omgeving van het NAVO-hoofdkwartier in Brussel zo'n drie-à vierduizend vrije halsbandparkieten. Dat is een van de vele wetenswaardigheden in *Vogels in de kop – Over de menselijke kijk op vogels* van de Belgische vogelliefhebber Jan Desmet.

We mogen Desmet gerust een ornithofiel noemen. Tussen 1993 en 2001 knipte hij uit tal van Nederlandse en Belgische dagbladen alle berichten over vogels en rubriceerde ze in mapjes. Die noeste arbeid, later nog aangevuld met het raadplegen van knipselarchieven en van het internet, heeft twee dikke delen opgeleverd – een derde volgt nog – over 'de sociale, culturele en ecologische geschiedenis van de relatie tussen mensen en vogels – periode 1984 - 2008'. Het gaat, aldus Desmet, 'over vogels als speelbal van de media en daardoor over de manier waarop vogels door de kop van miljoenen mensen spoken. Over wezens die mensenlevens kleuren, verstoren, ontroeren.

En het mag gezegd: *Vogels in de kop* is even degelijk als onderhoudend ook voor tweebeinigen die thuis geen kanarie-

pietje hebben en in hun vrije tijd geen vogels tellen. Om terug te komen op de mussen en de halsbandparkieten: het teruglopen van de eerstgenoemde soort wordt door Desmet verklaard uit oorzaken als te propere straten, moderne, weinig morsende oogstmachines en 'musionvriendelijke' hoogbouw. Ook de toename van het aantal poezen en het in de stad opduiken van de op mussen beluste sperwer eisen hun tol. De neergang van de mus maakt golven van nostalgie los, die passen in een breder gevoeld heimwee naar de 'goede, oude tijd'.

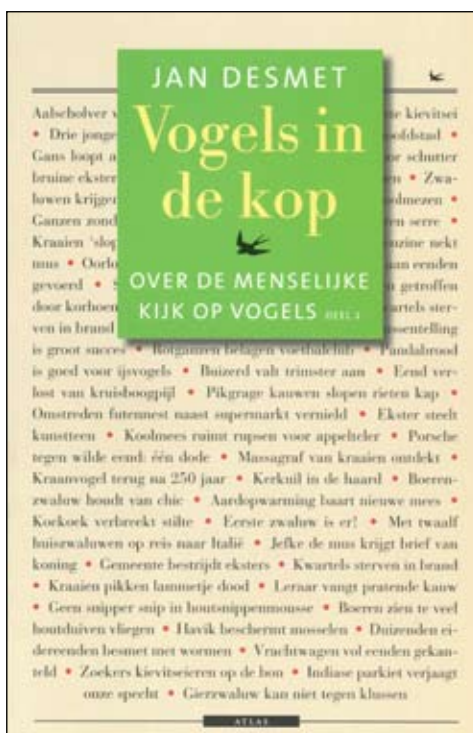
Daarentegen lokt de entree van de exotische halsbandparkiet reacties uit die ons ook in ander verband bekend moeten voorkomen. Krantenkoppen als 'Indiase parkiet verjaagt onze specht', 'Halsbandparkiet rukt verder op', en 'Halsbandparkiet hoort hier niet' – dit laatste naar aanleiding van Kamervragen – getuigen ervan dat vreemdelingenangst niet tot menselijke immigranten beperkt blijft.

Ook de vooroordelen jegens de halsbandparkiet blijken echter ongegrond. Desmet baseert zich op een Brusselse studie: 'Op een voederplank waar men hun gedrag bestudeerde, gedroegen zij zich niet dominant tegenover 'inheemse' vogels. Voorts

vond men geen aanwijzingen dat de parkieten aantoonbare ecologische of economische schade aanrichtten.

Natuur en cultuur zijn niet rigide van elkaar gescheiden, maar raken elkaar dikwijls. Zo liet de Russische juwelier en goudsmid Fabergé zich eind negentiende eeuw inspireren tot de gelijknamige, uiterst kostbare eieren. Eentje was bezet met drieduizend diamantjes; tsaar Nicolaas II gaf elk jaar met pasen zijn vrouw en zijn moeder een Fabergé-ei cadeau. In La belle époque, tot de Eerste Wereldoorlog in 1914 waren struisvogelveren een trendy accessoire. Nog lang daarna prijken ze prominent op de – schaarse – kleding van de danseressen in de Folies Bergières. Onder de kop 'Fier als een pauw' beschreef een krant een elfjarige jongen die pauwenveren in een ringband plakte. Hij droomde ervan zelf een vogel te zijn.

Vrij zijn als een vogel in de lucht, het is een oude droom. Denk aan Icarus, die helaas neerstortte, toen de was van zijn kunstvleugels smolt door de hitte van de zon. Het ideaal van de vrijheid, gaan en staan waar je wilt, wordt belichaamd door de trekvogels die elk jaar naar het zuiden vliegen om te overwinteren in Afrika en in het vroege voorjaar weer terugkomen. Wat weinigen zich realiseren is de hoge prijs die de vogels voor hun vrijheid betalen. 'Voor het welslagen van hun ongewisse (trans)continentale vluchten zijn stapels energie (...) en geluk nodig.' Bijna de helft van de boerenzwaluwen haalt het volgende seizoen niet; ze sterven in Afrika of onderweg. In Afrika worden ze gedood om de honger te stillen; volgens ramingen eet de plaatselijke bevolking in het zuidoosten van Nigeria jaarlijks zo'n 100.000 zwaluwen.

De trek verloopt volgens een vast patroon, begin april, wanneer de zwaluwen in het noorden terugkeren, komen eerst de mannetjes, die met lange staartpennen nog eerder dan de mannen met een kortere staart. De zwaluwvrouwtjes vinden lange staarten sexy (kop: 'Mannetje met langste staart is favoriet bij boerenzwaluw'). De huismus is, zoals de naam al aangeeft, over het algemeen monogaam; man en vrouw zorgen ook samen voor de kleintjes. De schaduwzijde is dat als het mannetje toch overspel pleegt, er soms verschrikkelijke wraak volgt. Bedrogen mussenvrouwen sleuren de jongen (niet hun eigen, zoals indertijd Medea, maar die van hun rivale) uit het nest en laten ze te pletter vallen.

Bij veel vogelsoorten is de zang een belangrijke factor als het gaat om hoe aantrekkelijk je bent als man. Kanaries leggen grotere eieren als ze mooi worden toegezongen. Roodborstvrouwtjes gaan vreemd met buurmannen die 'krachtiger, gevarieerder en meer zingen dan hun eigen mannetje'. Mensen mogen denken dat alle roodborstjes of merels of kanaries ongeveer hetzelfde zingen, dat is geenszins het geval. Onderzoek heeft uitgewezen dat het leren zingen bij vogels ongeveer net zo gaat als leren praten bij peuters. De zang past zich ook aan de omgeving aan; koolmezen die in de stad bivakkeren zingen hoger en harder dan hun soortgenoten in een stiller gebied. En zoals musici en componisten zich door vogelgeluiden laten inspireren, zo verwerken vogels invloeden van buitenaf in hun lied. Er zijn al vogeltjes gesignaleerd die de ringtones van gsm's nazingen.

Evert Pellenkoft attendeerde de redactie op dit boek.

KORTE BERICHTEN

SOVON dag 2008

Zaterdag 29 november werd de SOVON-dag gehouden in de Vereniging te Nijmegen. Gelukkig kwam Eline Fred helpen om de stand in te richten. In de vroege ochtend was het erg rustig. Dit kwam, hoorden we achteraf, door vertraging van de treinen. Er werden ook dit jaar interessante lezingen gegeven. Als de zaal volstroomde met belangstellenden voor de lezingen werd het in de gangen en bij de stands rustig, een mooi moment om met andere standhouders de communiceren. In de pauzes stroomde de zaal leeg en werd het druk bij de stand van GBN. Dit jaar waren we met genoeg "personeel". Rick, Jos, Jochem, Eline, Fred en Marjo waren aanwezig. Ze hoorden verhalen aan, beantwoorden vragen en gaven desgevraagd adviezen. Het was dit jaar ook mogelijk, door de goede bezetting, om naar lezingen te gaan luisteren. De SOVON dag was een gezellige drukke dag. Wij bedanken alle 'medewerkers' hartelijk voor de geboden hulp.

Marjo van der Lelie

'Onze' eerste gierzwaluw 2009

Op precies dezelfde datum, 25 april, als in 2008 is in onze nestkast met camera de eerste gierzwaluw gearriveerd. Wat een knappe planning om op exact dezelfde dag terug te komen van zo'n lange reis en ook weer zonder TomTom.

Amersfoort, Marjo van der Lelie

Ik wou dat ik een vogel was

Ik wou dat ik een vogel was,
en heel goed vliegen kon.
Een stukkie op me ruggetje
heerlijk in de zon.

Heel hoog daar in de hemel,
daar waar de wolken zijn.
Dan met een rotgang naar benede,
dat lijkt me echte gijn.

Ik scheer dan met mijn buikie,
bijna langs de grond.
En vlieg dan nog een beetje,
daarzo in het rond.

Ik schiet dan als een vuurpijl,
met een bloedgang weer omhoog.
Het zou een vaartje wezen,
wat er zeker niet omloog.

Ik zou dit zeker doen,
zeker keer op keer.
En als ik dan ging slapen,
had ik me daggie weer.

*Uit "De eerste eieren komen weer"
van: Henk van Zijp*

Rectificatie

In het Gierzwaluwbulletin van november 2008 staat op pagina 18: Fontein met vissen en gierzwaluwen, de naam van de fotograaf verkeerd vermeld. Deze foto is van internet gehaald van de site van het Amsterdams STADSARCHIEF. De fontein en vijver zijn helaas vervangen door een grotere spectaculairdere vijver helaas zonder de gierzwaluw decoratie. De tekst onder de foto is niet van Ria Hoogendijk maar van de redactie.

Vogelfestival 2009 gaat niet door

Het bestuur heeft bericht ontvangen van Vogelbescherming Nederland en SOVON Vogelonderzoek Nederland dat er dit jaar geen vogelfestival georganiseerd zal worden. De reden hiervoor is dat beide organisaties het vogelfestival willen evalueren. Het bezoekersaantal kwam maar niet boven de 10.000. Volgend jaar (2010) wil men weer van start gaan, waarschijnlijk met een andere opzet en op een andere plek. De leden die ons vorig jaar zo geweldig hebben geholpen tijdens de 2 dagen zal ik volgend jaar opnieuw benaderen. Dit jaar heeft iedereen een vrij laatste weekend in augustus!

MEDEDELINGEN

Aankondiging Landelijke dag 2009

De volgende algemene ledenvergadering, tevens verenigingsdag wordt 13 juni 2009 in de kelder van de kerk Heilige Joannes van Oisterwijk georganiseerd. Gerard van der Kaa heeft dit geregeld. De uitnodiging wordt u t.z.t. toegestuurd.

Op 29 november a.s. staat GBN weer met onze stand op de jaarlijkse SOVON-dag in 'De Vereeniging' te Nijmegen.

Data van bestuursvergaderingen vindt u op Internet:
www.gierzwaluwbescherming.nl

OPROEPEN

Per 2009 legt Fred van der Lelie zijn bestuursfunctie van penningmeester neer. Het GBN-bestuur zoekt naarstig naar een opvolg(st)er.

Het bestuur zoekt direct vervanging voor het bestuurslid Rick Wortelboer. Hij heeft aangegeven dat zijn functie tot zijn spijt niet meer te combineren is met zijn werk en gezin.

De secretaris Marleen Andriessen moet volgend jaar reglementair aftreden. Ook daar vraagt het bestuur wie zich kandidaat wil stellen.

Als u interesse heeft voor deze belangrijke functies laat dit de secretaris Marleen Andriessen weten!

Herhaalde oproepen

Vindt u het leuk om bij GBN-activiteiten, zoals bij beurzen, e.d., onze stand te helpen bemensen? Laat het ons weten.

Laat ons weten als u geïnteresseerd bent in deelname aan ons monitoringproject d.m.v. GBN-camera's in natuurlijke nesten (en/of eventueel nestkasten)!

Wie heeft een ervaring, vraag, visie, gedicht, afbeelding, tekening of idee mbt gierzwaluwen, dat de moeite waard is om in het Bulletin op te nemen?

Wie kan melding doen van broedsucces in speciaal aangebrachte nestvoorzieningen: nestkasten, neststenen, dakpannen (typen aangeven)?

Wie heeft positieve ervaringen met geluidsexperimenten?

Foto's van bouwprojecten met specificaties (kasten, architect, plaats, e.d.) voor de website voor architecten gezocht.

Reacties graag sturen of mailen naar de redactie!

LID WORDEN

Als u gierzwaluwbescherming belangrijk vindt kunt u lid of donateur worden van GBN door overmaking van € 10,- op postrekening nr. 9145004 t.n.v. Gierzwaluwbescherming - Nederland te Amersfoort, onder vermelding van: 'lidmaatschap 09' of 'donateur 09'.

Het Bulletin wordt automatisch toegezonden. Donateurs kunnen desgewenst aangeven geen prijs te stellen op het verenigingsblad.

Ga voor gierzwaluwbescherming!

Geef je op als lid of donateur per e-mail, briefkaart of telefoon:

Gierzwaluwbescherming - Nederland
M. Andriessen, Fideliolaan 78, 1183 PN Amstelveen
(020) 645 52 07, secretaris@gierzwaluwbescherming.nl

GBN VERTEGENWOORDIGERS

Deze GBN-leden zijn aanspreekpunt voor regio informatie:

Groningen

J.M. Fiedeldij Dop, De grote gele kwik, 9724 GT Groningen, (050)8518 568

R. Lindeboom, Rensumaheerd 94, 9736 AD Groningen, (050)5425 163, rlin@home.nl

Drenthe

H. Snel, Lisdodde 13, 7944PL Meppel, (052)2261 879

Overijssel

A.J. Boonstra, Oelenveerstraat 64, 7771 BK Hardenberg, (052)3852 282, ajboonstra@home.nl

G. Smoors, Wensinkstraat 45, 7622 KR Borne, (074)2665 048

J.D. Tinholt, De Hazelaar 6, 7701 WD Dedemsvaart, (052)3615 321, J.Tinholt@Reest-Wieden.nl

Gelderland

H. van Diepen, Troelstralaan 2, 8161 DS Epe, (057)861 5141

J. Kühnen, Goudenregenstraat 5, 6573 XN Beek Ubbergen, (065)1914 095, this_isnt_the_tenka_ichi_budokai@hotmail.com

J.J. Schröder, Mecklenburglaan 9, 3843 BH Harderwijk, (034)1416 324, schroder.zoomers@caiway.nl

Utrecht

Mw. M. van der Lelie, P.J. Troelstralaan 44, 3818 KT Amersfoort, (033)4613 630, GBN@hccnet.nl

W. Smeets, Bachlaan 111, 3752 HG Bunschoten, (033)2983 147, smeets.foto@hetnet.nl

F.C. Wortelboer, Akker 24, De Bilt, (030)2202848, rick.wortelboer@hccnet.nl

Noord-Holland

J.F.M. Alsemgeest, Elbe 9, 1423 CV Uithoorn, (029)7563 394

Mw. M.H. Andriessen, Fideliolaan 78, 1183 PN Amstelveen, (020)6455 207, gbn-ned@planet.nl

Mw. T. Dammen, Wijkcentrum Ceintuur, Gerard Doustraat 133, 1073 VT Amsterdam, (020)4004 503

D.A. Jonkers, Koggewagen 3, 1261 KA Blaricum, (035)5260 456, dickjonkers@tiscali.nl

Mw. E.C. van der Pol, Hanenpad 67, 1501 WC Zaandam, (075)6121 464, janel@tele2.nl

G. Schuitemaker, Brederostraat 94-I, 1054 VG Amsterdam, (020)6164 759

D. Tanger, Van 't Hoffstraat 124, 2014 RH Haarlem (06)51511915, dtanger@xs4all.nl

Zuid-Holland

N. van Dam, Parkhof 14, 2922 CS Krimpen a/d IJssel, (018)0513 975, npvandam@planet.nl

Noord-Brabant

A. Koenraadt, Molenstraat 9, 4758 AA Standaarbuiten, (016)5315 136

J. van der Rijt, H. Mesdagstraat 11, 5702 VK Helmond, (0492)534 446, jpmvdrijt@hetnet.nl

Limburg

H. van de Laar, Doorvaartstraat 45a, 6443 AP Brunssum, (045)5273 211

J. Vreken, Tuinstraat 6, 6101 CJ Echt, (047)5482 817, j.vreken@hetnet.nl

België

L.P. Arnhem, Alfred Delaunoislaan 21/21, B-3001 Heverlee (Leuven), (0032) 22 06 18 88

W.A. de Bock, Guido Gezellelaan 13, B-2910 Essen, (0032) 36 67 49 19, wimmekedebock@telenet.be

E. Pultau, IJzerleen 39-3, B-2800 Mechelen, (0032) 15 34 92 81

Meld de redactie eventuele foute of onvolledige gegevens in deze lijst; laat ook weten als u òp of van deze vertegenwoordigerslijst wilt.

Kunst en vliegwerk

